

Öğretmenlik Mesleği

Sosyal Bilgiler Öğretmeni - İlyas KARA

Erbaa Yunus Emre Ortaokulu – Tokat

Okul Müdürü- Selahattin ÇÖRDÜK

ÖZET:

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin toplumsal/ mesleki rollerinin neler olduğunu buna karşılık toplumda statüsünün ne seviyede bulunduğunu, dünyada ve Türkiye’ de öğretmenlik mesleğinin tarihsel gelişimini ve toplumların gelişimi ve refahı bağlamında öğretmenlik mesleğini ve önemini literatür taraması ile ortaya koymaktır.

Bu araştırmada daha önce yapılan araştırma sonuçlarından yararlanılmış, öğretmenliğin meslekleşme süreci ele alınmış, tarihsel süreç ve toplumsal değişimler bağlamında bu rollerin öneminin ne ölçüde değiştiği, hangisinin daha ön plana çıktığı, statüsünün ne durumda bulunduğu, toplumun öğretmenlik mesleğine bakış açısı, araştırmanın amaçları bağlamında oluşturulan kategoriler çerçevesinde çözümlenmiştir.

Araştırma sonucunda M.Ö. 7000’ li yıllardan günümüze kadar olan tarihsel süreçte öğretmenlik mesleğinin hep var olduğu ancak günümüze doğru gelişim göstererek uygarlıkların gelişimine daha

fazla katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırma sonucunda tüm toplumların öğretmenlik mesleğini kutsal saydığı, değer verdiği ve toplumsal kalkınma için en temel gereklilik olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum ulusların belirli gün ve haftalarına da yansımış ulusal ve uluslararası alanlarda öğretmenler günü olarak çeşitli tarihler belirlenmiş ve öğretmenlere armağan edilmiştir.

ABSTRACT:

The purpose of this research is to reveal the teacher’s social and occupational roles, their social statue level and historical development of teaching both in Turkey and the World from the point of societies’ development and prosperity with a literature search.

Previous research results had been beneficial for this reserach. In this research; the professinalization of teaching has been discussed and it has been analyzed that how teacher’s role changed with the historical and social evolution, where their statue is in society and the point of view of society to the teachers.

According to results of this reseach, it has been reached that the teaching profession has been existed since 7000s B.C. but it has been developed nowadays and made

more contributions to the development of societies.

Moreover; after this research it has been reached that every society regards teaching as sacred profession and the basic necessity for the social progress.

GİRİŞ:

Dünya üzerinde geçmişten bu güne var olan mesleklerin içerisinde en kutsal ve insanlık için hayatı önem taşıyan meslek hiç şüphesizdir ki öğretmenlik mesleğidir. Yapılan çalışmalar bir milletin varlığını devam ettirebilmesi, ayakta durabilmesi, güçlü ve müreffeh bir şekilde geleceğini garanti altına alabilmesi için kendilerini yetiştirecek, hayata hazırlayacak eğitimcilere ve öğretmenlere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Çünkü; Atatürk'ün işaret ettiği gibi "Eğiticiden, öğretmenden, yoksun bir millet henüz millet namını almak yeteneğine kavuşmamıştır" Bu demektir ki; öğretmene değer vermeyen, ona itibar etmeyen, öğretmenin önemini kavrayamayan bir toplum ve bir millet geleceğini onarılması zor ve imkansız sıkıntılara sokmakta ve hüsrana uğratmaktadır. Çünkü: öğretmen kendisine emanet edilen çocukları ve gençleri her türlü fedakarlıklara katlanarak aklın ve bilimin ışığında yetiştirmeye ve hayata

hazırlamaya, onları ahlaklı, karakterli, kişilikli, vatanını ve milletini seven, hür ve bilimsel düşünme gücüne sahip birer fert olarak topluma kazandırmaya çalışmakta ve gayret göstermektedir.

Baş öğretmen Mustafa Kemal Atatürk'ün "İnsanlık toplumunun en fedakar, en saygıdeğer unsurları hiç şüphesiz öğretmenlerdir" Sözü öğretmenin ve öğretmenlik mesleğinin önemini açıklamaktadır.

Öğretmen, "resmi veya özel bir eğitim kurumunda çocukların veya gençlerin öğrenme yaşantılarına rehberlik etmek veya yön vermekle görevlendirilmiş ve bu amaçla yetiştirilmiş kimse" şeklinde tanımlanabilir (Duman,1991:6). Öğretmen, öğrencileriyle birlikte eğitim yerinde, eğitsel mal hizmet ve düşünce üretir. Öğretmen, değişik sistemlerde, kuruluşlarda ve düzeylerde, öğretme-öğrenim ortamını en etkili biçimde oluşturarak eğitsel amaçları gerçekleştirmede öğrencilere ve anne babalara kılavuzluk ve yardım edecek nitelikte, genel kültüre sahip, öğretmenlikte ve öğreteceği bilimsel dalda, kuramsal alanda ve uygulamada uzmanlaşmış kişidir (Başaran, 1993:113).

Gündüz'ün (2005) aktarımına göre Büyük, Karagöz ve diğerleri öğretmeni, araştırmalar sonucu geliştirilen devletin

eğitim politikasını uygulamaya koyan, uygulama sonuçları ile bu politikaları etkileyen, eğitimde uzmanlık çalışmalarından ve araştırmalardan faydalanan fakat aynı zamanda bu çalışmalarla iç içe olup onlara problem sağlayan önemli bir kişi olarak tanımlamışlardır. Bu tanımda öğretmenlik mesleği, kurumsal yapıdaki işlevleri ile ele alınmaktadır. Bunun yanında sorumluluk ve rolleriyle çalışan tanımlar öğretmenliği; eğitim ve deneyimleri nedeniyle onunla ilişki kuran kişi ya da öğrencinin zihinsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimine katkıda bulunan kişi olarak tanımlanmıştır (Gündüz, 2005:44).

Öğretmenliğin tarihinin çok eskilere dayanmasına karşın, bir meslek olarak ortaya çıkışı "modern okulun doğuşuyla başlamıştır. Eğitimin bir bilim dalı olarak kurumsallaşması, çocuğun eğitimiyle ilgilenecek özel uzmanlık ve beceriye sahip insanların yetiştirilmesini zorunlu kılmıştır (Eskicumalı, 2002:10)

Çağın ve toplumun ihtiyaçlarına uygun is gücünün yetiştirilebilmesi eğitim sisteminin üç temel ögesi olan öğrenci, öğretmen ve eğitim programlarına gereken önemin verilmesine bağlıdır. Eğitim sistemini etkileyen en önemli öge ise kuskusuz öğretmendir. Eğitim sürecinde öğretmen, diğer ögelere anlam kazandıran ve eğitimin gerçekleşmesinde büyük etkisi olan ögedir (Hacıoğlu ve Alkan, 1997: 21).

Öğretmenler mesleki rollerini yerine getirirken kendi kişisel inançlarından, kuramlardan ve toplumun beklentilerinden yola çıkarlar. Sınıf içindeki ve okuldaki etkinlikler de geniş toplumun etkisi altındadır. Dolayısıyla öğretmenlerin mesleki etkinlikleri, kişisel inançları ve toplumsal değer yargıları birbirleriyle ilişki içindedir (Bek,2007:2).

Eğitimin kurumsallaşmadığı dönemlerden bugüne kadar eğitim-öğretim etkinliğinin değişmeyen ve değişmeyecek iki ana unsuru öğrenci ve öğretmendir. Dönem dönem eğitime verilen değerle birlikte öğretmenin statüsü kısmen güçlendirilmiş, bu dönemlerde öğretmen rolünün gereğini daha başarılı bir şekilde yerine getirmiştir (Bek,2007:2).

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ:

Araştırmanın ortaya konmasında genel tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama yöntemi, var olan durumu mevcut haliyle ortaya koyarak yeni yaklaşımlar ve modeller geliştirmeyi amaçlayan yaklaşımlardır.

Genel tarama yöntemi ile öğretmenlik mesleği ile ilgili yapılmış çalışmalar incelenmiş, verilere ulaşılmıştır.

BULGULAR:

Tarihte bilinen ilk yerleşik toplum Sümerlerdir. Sümerler Mezopotamya'da M:Ö: 7000–2000 yılları arasında yaşamışlardır. Yazıyı, yılın 365 gün olduğunu, mevsimleri ilk kez bulan, kent devletlerini kuran, çömlek tekerleği, geometri ve matematiği, hukuku, mitoloji ve edebiyatı, sözlüğü (Sümerceden Akadca ve Samiceye) bulup yapan ve kullanan bir halktır. Uygarlık ve tarih Sümer'le başlar dense yeridir (Sönmez, 2004: 30).

Sümerlerde okul ve öğretmen vardır. Okullar saraya bağlıdır. Önceleri sarayın gereksinim duyduğu yazmanları yetiştirmek üzere açılmıştır. Herkes okula alınmamaktadır. Genellikle hali vakti yerinde ailelerin erkek çocukları okuyabilmekte, okul süresi çocukluk çağından başlayıp ergenlik çağına dek sürmektedir. Okulda bir başöğretmen (okulun babası), yardımcılar (ağabeyler) "resim görevlisi", "Sümerce görevlisi", gözetmenler, disiplinden sorumlu "kamçı görevlisi" ve okulun çocukları denen öğrenciler bulunmaktadır. Kil tabletler üzerine öğretmenin yazdığını öğrenciler aynen kopya ederek okuma ve yazmayı öğrenirlerdi (Sönmez, 2004:30).

Eğitim yoğun ve zahmetli bir işti ve gün doğumundan gün batımına dek sürerdi. Çocuklar yalnız kutsal günlerde evlerine gidebilirlerdi. Her gün ağabeyler (yardımcılar) tarafından ödevleri denetlenir,

yapmayanlar cezalandırılırdı. Diploma alacakları zaman tüm öğretmenlerin huzurunda öğrendiklerinin tümünden (okuma yazma, matematik, geometri, adlar listesinin yazılıp okunmasından, sözlük bilgisinden, gün, ay, yılların hesaplanmasından, mitlerden, kent devletinin mitlerinden) sınav olurlardı. Bu sınavda başarılı olanlara diploma verilir (Çığ, 1996:31). Böyle bir eğitimden geçen kişiler ya yazman, ya da öğretmen olarak çalışırlardı. Öğretmenin geçiminden öğrenciler sorumluydu. Her öğrenci öğretmene belli bir miktar para verirdi. (Sönmez, 2004: 30).

Tarihte, öğretmeyi amaç edinmiş ve bunu belli bir ücret karşılığı yapmış ilk grup sofistlerdir. Sofistlerin işlevi, kentten kente dolaşmaları sonucu edindikleri bilgi ve görgü birikimini aktarmak, devlet içinde yükselme hedefi çerçevesinde ortaya çıkan eğitim ihtiyacını karşılamak, politik yaşam için gerekli olan söz söyleme sanatını öğretmek ve insanlara özel konularda mesleki ve uzmanlığa dayanan yetenekler veya teknikler kazandıran bir eğitim vermektir. Esen'in (2004:1) Gutek'ten aktardığına göre sofistlerin aksine Socrates'in öğretmenliğinin temelini, güzellik doğruluk ve adalet gibi erdemlerin kazandırılmasını amaçlayan; evrensel doğruyu sorgulayan, bilgi'nin kendi içinde bir değeri olduğu savını taşıyan bir felsefi yaklaşım oluşturuyordu.

Aradan geçen yüzyıllar boyunca, bireylerin ve toplumların gereksinimleri değişmiş, doğal olarak eğitimden beklentileri farklılaşmış, öğretmenlik de kaçınılmaz olarak değişip dönüşmüş ve bütün toplumlarda belli bir uzmanlık gerektiren bir meslek haline gelmiştir. Bugünün öğretmenleri, sofistlerin toplumsal yaşam deneyiminden elde ettikleri bilgiden tamamen farklı, büyük ölçüde uzmanlık bilgisiyle donatılmış yüksek öğretim sürecinin sonunda, bir meslek konumu elde etmektedir. Ayrıca mesleğin uygulanmasında oynanan rol de oldukça farklı ve çeşitlidir. Ancak asıl sorun nelerin değiştiğinden öte değişmeyenlerdir. Genel olarak eğitimle, özel olarak da öğretimle ve öğretmenle ilgili güncel tartışmaların çerçevesini çizen Sofistlerle Socrates arasındaki karşıtlıktır. Kısaca teknik veya kullanışlı bilgi ile amaca dayalı veya kendi değerinden kaynaklanan bilgi arasındaki karşıtlıktır. Bu iki farklı görüş öğretmenin rolüne ve işlevine ilişkin iki farklı bakış açısını da oluşturur. Daha somut bir dille ifade edilecek olursa öğretmenlik sadece gerekli olan bilgiyi veren aktaran bir meslektir, ya da toplumun değişip dönüşmesinde rol oynayan bir meslektir. Öğretmenin statüsü, işlevi, oynadığı roller ve nitelikleri de bu iki bakış açısına göre biçimlenmektedir (Bek,2007:2).

Mısır'da Ptah Hotep ve Anı adlı iki büyük öğretmen ve düşünür yetiştirmiştir. Öğretmen Tanrı kadar saygı gören ulu bir kişidir. Eski Yahudi toplumunda (M.Ö. 1800– 900) ise dinsel buyrukları yerine getiren, erdemli insanlar yetiştirmek çok önemliydi. Beden ve ruhen iyi insan yetiştirmek okulun ve öğretmenin görevidi. Bunun için ata binme, ok atma, kılıç kullanma her yurttaşa öğretilmeliydi. Öğretmen mutlak otoriteydi. Kutsal bir varlık sayılırdı. “ Babanız size ancak bu dünya için yaşam verebildi, oysa öğretmeniniz sizi gelecek evren için yetiştirdi” biçiminde bir atasözleri vardır. Öğretmen dayak atabilir; çünkü çocuğu dövmek iyi sayılırdı. Sonra bu anlayış yumuşadı. “ Çocuklarınızı bir elinizle dövünüz, fakat iki elinizle seviniz” ilkesi eğitimde temele alındı. Çin'de eğitime ve öğretmene büyük önem verilmiştir. Çin'de yetişen eğitimci Cu-Hsi'dir (M.S.1129– 1200). Küçük Okul adlı yapıtında şu eğitim ilkelerini savunur: 1. Öğretmen bir konuyu iyice öğretmeden diğerine geçmemelidir. 2. Öğretmen öğrencilerini yüreklendirmeli, ilerlemelerini sağlamalı; fakat hiçbir zaman sıkıkmamalıdır. 3. Öğretmen öğrencilerinin unutacağını düşünerek alıştırma ve uygulama yaptırmalıdır. Öğrencilerin düşünerek bilgi üretmelerine ağırlık vermelidir. Bu ilkeler bugün bile çağdaş eğitimciler tarafından savunulmaktadır. Brahmanizm ve Budizm'de ise öğretmen kutsal sayılmıştır. Ona herkes mutlak olarak saygı göstermeli

ve itaat etmelidir. Öğretmen öğrencilerini sopayla dövebilir. Öğretmen (pedagog) önceleri seçkinlerin çocuklarını eğitmek için okuma-yazma bilen üstün özelliklere sahip köleler arasından seçiliyordu. Bunlara pedagog deniliyor ve çocukları bunlar eğitiyorlardı. Ayrıca genellikle bilginler ve filozoflar da aynı zamanda öğretmendi. Öğretmenler saygın kişilerdi. Grek okul sisteminde dayak vardı. Öğretmenin maaşını öğrenciler ödüyorlardı.

Ortaçağ Avrupa'sında okulların büyük bir çoğunluğu kiliseye bağlandığından buradaki yönetici ve öğretmenlerin papazlar olduğunu görürüz. Onların her dediği ve yaptığı doğrudur. Öğrenciler papazların dediklerini, kilise babalarının yazdıklarını, söylediklerini, incili ezberlemeliydiler. Bunları yapmayanlar cezalandırılırdı. (Sönmez, 2004:30).

İslam dünyasında diğer toplumlara benzer şekilde öğretmenlik Tanrı mesleği sayılmıştır. Anne, baba, hoca ve halife öğretmendir. Tüm Müslümanların öğretmeni halifedir. Herkes öğretmene saygı ve sevgi göstermek zorundadır; çünkü "Bilginler peygamberlerin varisleridir, onları sayan Allah'ı ve peygamberi saymış olur. Bilginlere itaat ediniz; çünkü onlar dünya ve ahiretin kandilidirler." hadisleriyle bu yargı desteklenmiştir. (Sönmez, 2004:37).

Yakın Çağ'a geldiğimizde ise Avrupa ve Amerika'da öğretmenlik bir meslek haline gelmiş, öğretmen yetiştirme yeniden düzenlenmiştir. Öğretmen yetiştirme

modelleri geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Öğretmenlerin eğitim düzeyleri giderek yükseltilmiş, profesyonel bir meslek haline getirilmiş, yasalarla desteklenmiştir. Haklarını savunmak için öğretmen sendikaları kurulmuş, onlara grev hakkı tanınmıştır (Sönmez, 2004:39).

20. yy.'ın başında birçok bilim ve bilim dalının ortaya çıkmasıyla eğitimde bilim olarak kabul edilmiştir. Yeni öğrenme-öğretme strateji, kuram, yöntem, teknik ve taktikleri geliştirilip, uygulanmıştır. Etkili olup olmadıkları deneysel olarak test edilmiştir. Doğruluk değeri yüksek ilkeler ortaya konularak, yalnız okullar değil, yaşamın her alanı öğrenme-öğretme ortamı olarak kullanılmıştır. Öğretmen yetiştirme bilimsel bir temele dayandırılmaya çalışılmıştır. Tüm öğretmenlerin üniversite mezunu olmaları, hatta yüksek lisans ve doktora yapmaları teşvik edilmiştir. Öğretmenlik profesyonel kişilerin çalışabileceği, karmaşık, zor bir meslek haline gelmiştir. Eğitim bilimleri bölümlere ve ana bilim dallarına ayrılmıştır. Eğitimin bir ekip işi olduğu anlaşıldı. Yani öğretmen öğrenme-öğretme ortamında tek başına bırakılmayarak, programcı, öğretmen, rehber, psikolog, ölçme- değerlendirme, uzman, denetmen, eğitim teknolojü, sosyolog, ekonomist, rehber birlikte çalışarak eğitimi planlayıp uygulamaya, değerlendirip geliştirmeye başlamışlardır (Sönmez, 2004:44). Önceleri herkesin amatörce yaklaşımıyla yapabileceği bir "çocuk

bakımı" isı olarak algılanan öğretmenlik mesleği, bugün birçok ülkede bilimsel, akademik ve uzmanlık, boyutlarının önem kazandığı seçkin, profesyonel bir meslek haline gelmiştir (Hacıoğlu ve Alkan, 1997:24).

Ülkemiz yaklaşık bin yıldır Türkiye'dir. Türkiye'de öğretmenlik mesleğinin kökleri bin yıl öncesine giden uzun bir geçmişe dayanır. Bu nedenle Türkiye'de öğretmenlik mesleğine genel olarak bakarken konuyu Selçuklu Türkiye'si, Osmanlı Türkiye'si ve Cumhuriyet Türkiye'si olmak üzere üç ana dönemde ele almak gerekir:

1. Selçuklu Türkiye'sinde öğretmenlik genel olarak "din adamlığı", "hocalık", "imamlık" ve "müezzinlik" ile iç içe bir meslekti. Bu dönemde öğretmenlik mesleği dinsel ağırlıklı çok işlevli bir meslek niteliği taşır. Örgün eğitim kurumlarından sübyan mekteplerinde öğretmenlik "muallimlik" olarak medreselerde öğretmenlik ise "müderrislik" olarak adlandırıldı. Sübyan okullarında ve genel medreselerde öğretmenlik mesleğine ilişkin görevlerin temeli ve ağırlık merkezi dini öğretmektir. Bu dönemde öğretmenlik mesleğini edinim genel eğitimden ve din adamlığından ayrı bir uzmanlık alanı olarak düşünülmezdi. Bu nedenle öğretmenlik için ayrı bir program veya ayrı bir meslek ve ihtisas

medresesi yoktu.

2. Osmanlı Türkiye'sinde öğretmenlik mesleğine ilişkin durum 15.Yüzyıl ortalarına kadar Selçuklu dönemindekini hemen hemen aynıydı. Osmanlı döneminde ilk kez Fatih Sultan Mehmet öğretmenlik mesleğini dinsel ağırlıklı olmaktan kurtarma, dünyasal boyutlu oluşturma ve dolayısıyla laikleştirme doğrultusunda çok önemli bir adım atmıştır. Bu adım Türkiye'de öğretmenlik mesleğine ilişkin ilk gerçek bir atılımdır. Ancak eldeki bilgilere göre ne yazık ki bu atılcı girişim Fatih'ten sonra sürdürülmemiş, süreklilik kazanmamış ve böylece Fatih'le başlayan ve Fatih'le biten bir atılım olmaktan öteye geçmemiştir. 18.Yüzyılın ikinci yarısında başlayan yenileşme hareketi 19.Yüzyılın ilk yarısında batılılaşma hareketine dönüşürken, 15.Yüzyıldaki ilk yönetimince yeni bir anlayışla gerçekleştirilen yeni bir atılımla öğretmenlik mesleği kendi meslek okuluna, yani öğretmen okuluna kavuşmuştur (1848). Anlamalı bir rastlantı olarak adını Fatih'ten alan bir semtte kurulup açılan bu okulla birlikte öğretmenlik kendine özgü bir meslek olma sürecine girmiş, yeni ve yenilikçi bir nitelik kazanmaya başlamıştır. Bir süre sonra öğretmen okulu çıkışlıların hukuki statüleri düşünüldüğü belli

kurallara bağlanmaya ve öğretmenliğin meslekleşmesine ilişkin hukuksal düzenlemeler başlamıştır (1869, 1892). Bu süreç 20.Yüzyılın ikinci on yılında biraz daha gelişerek sürerken öğretmenlik mesleğine ilişkin anlamlı bir birikim oluşmuştur. Bu birikimle birlikte somut bilimin yol gösterici ışığında yenilikçi öğretmenlik mesleği açıkça ortaya çıkmıştır.

3. Cumhuriyet Türkiye'sinde öğretmenlik mesleği yurdun kurtarıcısı ve Cumhuriyet'in kurucusu Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün çabalarıyla çağdaş, Ulusal ve laik bir temele dayandırılmış; bu temelden kaynaklanan anlayış ve yaklaşımla yeniden yapılandırılmış. Sağlam ve tutarlı bir çerçeveye içine alınmış gerçek yörüngesinde oturtulmuştur. Bu doğrultuda gerçekleştirilen yasal düzenleme ve uygulamalarla Cumhuriyet döneminde öğretmenlik mesleği çok saygın etkin ve etkili bir meslek niteliği kazanmıştır. 1924'te öğretmenlik mesleği yasayla tanımlanmış. Böylece yasal bir meslek niteliğine kavuşmuştur. Bunda Atatürk'ün eğitime, öğretmene ve öğretmenlik mesleğine bakışı çok etkin ve belirleyici rol oynamıştır.

İnsanlık tarihinin her aşamasında ve bütün toplumlarda öğretme ve eğitme işi ve bu işi yapanlar olmuştur. Bu işi yapanlar yeri

geldiğinde anne- baba, yeri geldiğinde din adamları yeri geldiğinde o topluluktaki bilge sayılan kişiler olmuştur. Öğretmenlik mesleğinin geçmişten günümüze çeşitli aşamalardan geçerek profesyonel meslekler arasında yer aldığını görürüz.

Evrensel ve yerel kültürel mirasın iletilmesinde aracı rolü ve bireylerin tüm potansiyellerini gerçekleştirebilmelerini sağlamaya yönelik çabası nedeniyle, öğretmenlik bütün toplumlarda diğer mesleklerden farklı bir yere sahiptir. Öğretmenliğin profesyonel bir meslek olarak algılanması ve icra edilmesi ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. 13 Mart 1924 tarihinde TBMM'nde kabul edilen Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu öğretmenliği "devletin umumi hizmetlerinden talim ve terbiye vazifesini üzerine alan, müstakil sınıf ve derecelere ayrılan bir meslektir" şeklinde tanımlamaktadır (Akyüz, 2008). Yine 14 Haziran 1973 tarihinde yürürlüğe giren 1739 sayılı Temel Eğitim Kanunu da öğretmenliğin "Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği" olduğunu belirtmektedir (Akyüz, 2008).

Eğitim sisteminin başlıca öğelerini, öğrenciler, öğretmenler, eğitim programı, yöneticiler, eğitim uzmanları, eğitim teknolojisi, fiziki ve finans kaynaklar oluşturmaktadır. Bunlar içinde öğretmen

en temel ögedir. Eğitimin kalitesi ve niteliği de büyük ölçüde öğretmenlerin niteliğiyle doğru orantılıdır (Şişman, 2006:211). Bu bakımdan eğitim sistemi içinde görev alacak öğretmenlerin, gerek hizmet öncesinde, gerekse hizmet içinde, iyi bir biçimde yetiştirilmesi, eğitim hizmetlerinin kalitesi yönünden önem taşır.

Öğretmenlik mesleği, özel uzmanlık bilgisi ve becerisi gerektiren bir meslek olarak kabul edildiğine göre, bu mesleği tercih eden insanların, mesleğin gereklerini tam olarak yerine getirebilmeleri için bir takım yeterliliklere sahip olması gerekir (Şişman, 2006:212).

Bir eğitim sisteminin başarısı, o sistemde görev alan öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır. Öğretmenlik, kendine has özellikleri olan kutsal bir meslektir. Öğretmenlik kişinin sadece kazanç kapısı olarak değil, gönül gücü ile tercih edeceği bir meslek olarak düşünülmektedir.

N.L. Bossing bir öğretilerde bulunması gereken nitelikleri şu başlıklar altında ele almaktadır:

- Öğretmenin felsefesi
- Öğretmenin kişiliği ve kişilik özellikleri
- Öğretmenin sağlığı
- Öğretmenin akademik ve mesleki hazırlığı
- Öğretmenin ders dışı faaliyetler için hazırlığı
- Öğretmenin rolleri ve öğretim işlevi (Hesapçioğlu, 1994:252).

Öğretmenlerin sahip olduğu nitelikler eğitim sisteminin kalitesini etkilediği gibi toplumun kültürel, sosyal yapısını ve ülkelerin gelişmişlik düzeylerini etkilemektedir.

Eflatun kaç çeşit insan varsa o kadar devlet şekli vardır demektedir. Burada bütün sistemlerin temel ögesinin insan olduğu vurgulanır. Bütün sistemler insan ögesi üzerinde gelişir, hayatıyet bulur (Doğan, 1997, 6). Dolayısıyla eğitim sistemlerinin de temel ögesinin insan olduğu ve de insanların toplumları meydana getirdiklerinden hareketle her toplumun kendine özgü bir eğitim sisteminin olması gerekmektedir. Bu sistem içerisinde görev yapan öğretmen sistemin içinden gelen ve sistemin girdisi olan insanı iyi tanıması gerekmektedir. Her sistem işleyişini sağlıklı sürdürebilmek için girdisini iyi tanımalı ki çıktı olarak tekrar topluma sunacağı ürününü toplumla uyumlu olarak yetiştirebilsin. Bunu yapabilmek için de, içinde yetiştiği toplumun özelliklerini taşıyan insanı toplumuyla birlikte düşünerek ele almalıdır. “İnsanın her hangi bir var olanla ilişki koruması ancak onu tanıması ile mümkün olur. Bir eylemin başarıya ulaşması, kullanılan bilginin varolana uygunluğu ölçüsünde olur” (Öner, 1990. Toplum bireylere kendi kültür mirasını aktararak onları yetiştirir. İnsanı

tanıyabilmek için toplumu tanımak gereklidir. Bu durumu Doğan, “Eflatunun yaratılış ile açıkladığı insan tabiatı, karakter ve alışkanlıklardır. Elbette ki bütün bu özellikler insanın mensubiyetleri ile beraber düşünüldüğünde anlamlı ve işlevseldir. Önceki yaşamı ile, ait olduğu grup ve kültürü ile düşünüldüğünde insanın bunlar dışında toplumsal sistem denilen üst sorumluluk alanlarına gerçekte belirli bir birikim ve yeterlilik düzeyi ile katıldığı görülür. Yeni bir sisteme bir tabular arası olarak değil de belirli bir deney ve yaşantıya sahip olarak katılmaktadır. Kentlidir, köylüdür, okur-yazardır, ya da değildir. Varlıklı ya da dar gelirlidir. Geniş bir çevrenin ya da dar bir çevrenin insanıdır. Bütün bu statüler ve bunlara bağlı rol ve işlevler toplumsal sistemin hangi yön ve doğrultuda nasıl bir nitelikte gelişeceğini belirleyen etmenlerdir” (Doğan, 1997, 8) diye açıklar. İşte bu noktada öğretmenin sınıf-okul dışı görevleri açıkça ortaya çıkmaktadır. Öğretmen gittiği yerde görev alanını, sadece okulla sınırlı tutmamalı, okul dışı etkinliklerle, toplumu bilgilendirme, yeniliklerden haberdar etme, geleceğe hazırlama, insanlara rehber ve önder olma gibi görevlerle genişletmelidir.

Öğretmen birey ve toplum üzerinde “...yaz ortasında rehavete düşmüş yarı uykulu insanlar üzerine dökülen buzlu su

gibi” (Yalçın, 1997, s.10) öğrencilerini ve çevresini devamlı uyanık tutan ve olaylar karşısında duyarlı bir yapıda olmalarını sağlayacak bir etki bırakmalıdır. Nasıl ki Mimar Sinan taşları yontmadaki ustalığı ve bilgisi ile insanları hayrete düşüren eserler vererek “taşların şairi” unvanını almışsa, Türkçe’yi dünyaya tanıtan Yunus gönüllere taht kurmuşsa ve hâlâ anlaşılabilirse, öğretmende bilgisi, becerisi ile ellerine teslim edilen öğrencileri, her çağa ve her ortama cevap verebilecek şekilde yetiştirmeli, geleceğe hazırlamalıdır. Akyüz öğretmenlerin toplumu ve bireyi çeşitli yollarla etkilediklerini şu şekilde sıralamaktadır: 1-Okul kanalıyla, 2-Toplumsallaştırma yoluyla, 3-Davranış değişikliği oluşturarak, 4-Önder ve Aydınlar yetiştirerek (Akyüz, 1978, 3-4).

Japon eğitim felsefesini oluşturan şu sözler toplumların öğretmene neden değer verilmesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır: “Yetiştirdiği her insanı yeniden kullanabilen toplum, akılcı, uygar, ileri bir toplumdur. Ancak, yetişkin insanların en iyilerini öğretmenlik mesleğine seçebilen toplum en güçlü toplumdur.” Toplumun güçlü olması bireyin güçlü olmasıyla orantılıdır. Bireyin güçlü olması ise onun bireysel yeteneklerini kullanabilen, bağımsız karar verebilen, kişiliğini bulmuş, başkalarına bağımlı olmadan yaşayabilen bir kişi

olarak yetiştirilmesi ile sağlanabilmektedir. "Eğitim alanında da amaç, kişinin eleştirel güçlerinin gelişimine destek olmak ve kişiliğinin yaratıcı açımlarına ortam sunabilmektir. Başka bir deyişle, idare edilmeye ve başkalarının çıkarı, keyfi adına etkilenimlerinin sömürülmesine karşı dirençli, özgür bir insan yetiştirmektir (Fromm, 2001, 99).

Ülkeler her açıdan kalkınmak, geçmişle gelecek arasında bağ kurmak ulusların idealindeki nesillerin yetiştirebilmek açısından eğitimin ve öğretmenlik mesleğinin önemini kavramış ve her ulus bu doğrultuda politikalar geliştirmiş, uzak ve yakın hedef belirlemişlerdir. Yapılan çalışmalar ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile eğitime ve öğretmene verilen önemin düzeyinin doğru orantılı olduğunu göstermekte ayrıca bu durumun önemi ve hassasiyeti hem ulusal hem de uluslar arası alanda benimsenmekte, eğitime ve öğretmene verilen önemi sembolize eden çeşitli çalışmaların yapıldığını ve bu doğrultuda pek çok kararın alındığını göstermektedir.

Türkiye'de her yıl 24 Kasım, Öğretmenler Günü olarak kutlanır. 24 Kasım 1928, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün "Millet Mektepleri'nin Başöğretmenliği"ni kabul ettiği gündür. Atatürk'ün 100. doğum

yıl dönümü olan 1981 yılında onun "başöğretmen" oluşunun yıldönümlerinde ülke çapında Öğretmenler Günü kutlanmasına karar verildi. Öğretmenler Günü ile ilgili kutlamalar, 26 Kasım 1992'de Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Öğretmenler Günü Kutlama Yönetmeliği çerçevesinde gerçekleşir. Yine pek çok ülkede 1994'ten beri her yıl 5 Ekim günü UNESCO tavsiyesiyle Öğretmenler Günü olarak kutlanmaktadır. 5 Ekim günü, 1966 yılında Paris'te gerçekleşen "Öğretmenlerin Statüsü Hükümetlerarası Özel Konferansı"nın sona erip UNESCO temsilcileri ile İLO tarafından "Öğretmenlerin Statüsü Tavsiyesi"ni oybirliği ile kabul edilmesinin yıldönümüdür. Azerbaycan 5 Ekim, Çek Cumhuriyeti 28 Mart, Hindistan 5 Eylül, İran 2 Mayıs, Malezya 16 Mayıs, Peru 6 Temmuz, Slovakya 28 Mart tarihlerinde öğretmenler gününü kutlamaktadır. Bu tarihlerde yapılan kutlamalar öğretmenler gününün dünyanın her köşesinde öğretmenlik mesleğinin kutsallığı sonucunu ifade etmektedir.

SONUÇ:

Geçmişten bu güne var olan mesleklerin içerisinde en kutsal ve insanlık için hayati önem taşıyan meslek hiç şüphesizdir ki öğretmenlik mesleğidir.

Yapılan çalışmalar bir milletin varlığını devam ettirebilmesi, ayakta durabilmesi, güçlü ve müreffeh bir şekilde geleceğini garanti altına alabilmesi için kendilerini yetiştirecek, hayata hazırlayacak eğitimciler ve öğretmenlere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Yapılan çalışmalar öğretmenlik mesleğinin önemini belirtmekle birlikte tarihi köken olarak da çok eskilere dayandığını göstermektedir. Öyle ki öğretmenlik mesleğinin tanımı bile başlı başına bir araştırma konusu olmuştur.

Araştırma sonucunda öğretmenlik mesleğinin M.Ö. 7000' li yıllara kadar dayandığı sonucuna ulaşılmış, bu güne kadar çeşitli şekillerde gelişerek devam ettiği görülmüştür. İlkçağ' da öğretmenlik mesleği toplumlar tarafından önemli görülmüş ve bu dönemde dünya medeniyetinin temelleri atılmıştır. Ortaçağ' a geldiğinde İslam Alemi'nde eğitim ve öğretmene çok büyük değer verilmiş ve bu durum bilim, sanat, ekonomi, hijyen, sağlık gibi alanlara olumlu olarak yansımıştır. Öyle ki Ortaçağ Avrupa'sında eğitimin kilisenin elinde olması, kilise papazlarının ezber ve cezaya dayalı skolastik bir eğitim vermesi Ortaçağ Avrupası'nı karanlık bir döneme iterken, aynı dönemde eğitim ve öğretmeni değerli gören İslam alemi her açıdan gelişmiş ve günümüzde dahi olumlu etkileri devam eden alim ve bilginler yetiştirilip bilimsel, sanatsal çalışmalar

yapılmıştır. Bu tespit de görüldüğü gibi ulusların eğitime ve eğitimciye verdikleri önem ile kalkınmışlık ve refah düzeyi doğru orantılı olarak artmakta veya azalmaktadır. Türk milleti her dönemde bu olgunun farkında olmuş ve eğitime- eğitimciye gereken önemi vermiştir. Tarihi belgelere bakıldığında Kurtuluş Savaşı'nın en yoğun çatışmalarının olduğu Eskişehir-Kütahya Muharebeleri' nin sırasında Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Maarif Kongresi'nin yapılması Türk halkının eğitime verdiği önemin şüphesiz kanıtıdır. Bu sonucu Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim-öğretim alanında yapılan inkılaplar şüphesiz desteklemektedir. Bu gün de yapılan çalışmalar ve Anadolu halkının öğretmenlik mesleğine bakış açısı Türk halkının eğitim ve eğitimciye verdiği önemin en güzel kanıtıdır.

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki insanlığın refahı ancak iyi bir eğitim ve eğitimcilerle sağlanabilir. Bu da ulusların eğitim ve eğitimciye verecekleri büyük önemle gerçekleştirilebilir. Albert Einstein' in de söylediği gibi " Bir ülkenin geleceği o ülke insanların göreceği eğitime bağlıdır."

KAYNAKÇA:

1. Akyüz, Y. (1978). *Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmeye Etkileri*, Doğan Basımevi, Ankara.

2. Akyüz, Y. (2008). *Türk eğitim tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2008)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

3. Başaran, E. (1993) *Eğitim Psikolojisi, Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri*, Ankara: Kadioğlu Matbaası Bursalıoğlu.

4. Bek, Y. (2007) *Öğretmenin Toplumsal/Mesleki Roller ve Statüsü*, Edirne: Trakya Üniversitesi Yüksek Lisans Dönem Projesi.

5. Doğan, İ. (1997). *Değişen Türkiye'de Bilim ve Kültür*, İmaj Yayınları, Ankara.

6. Duman, T. (1991) *Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme (Tarihi Gelişimi)*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

7. Esen, Y. (2004) *Öğretmenlerin Toplumsal/Mesleki Rollerine İlişkin Değerlendirmeler*, Ankara: Ankara Üniversitesi Doktora Tezi.

8. Eskicumalı, A. (2002) "Eğitim, Öğretim ve Öğretmenlik Mesleği" *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

9. Fromm, E. (2001). *İtaatsizlik Üzerine*, Çeviren Ayşe Sayın, Kariyer Yayıncılık, İstanbul.

10. Gündüz, H.B.(2005) *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: Öğreti-Pegem A Yayıncılık.

11. Hacıoğlu, F. ; Alkan, C.(1997) *Öğretmenlik Uygulamaları*, Ankara: Alkım Yayınevi.

12. Hesapçıoğlu, M. (1994) *Öğretim İlke ve Yöntemleri, Eğitim Programları ve Öğretim*, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.S.

13. Öner, N. (1990). "Öğretim ve Eğitime Bir Bakış", Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi 24-28 Eylül 1990. Bildiriler I, II, Ankara.

14. Sönmez, V.(2004) "Eğitimin Tarihsel Temelleri" *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.

15. Şişman, M. (2006) *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

16. Yalçın, A. (1997). *Anadolu Ezgisi Deneme*.